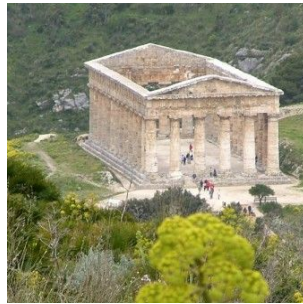

CHRÁM

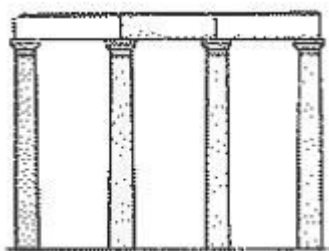

Jak jsem se již zmínil, římský chrám vychází z tradice chrámu řeckého, avšak navazuje i částečně na tradici etruskou, proto se v některých bodech od řeckého chrámu liší. Tak například římský chrám, na rozdíl od řeckého, se neobracel průčelím na všechny čtyři strany a měl tudíž silný frontální akcent. Dalším rozdílem byla fasáda s mnohem hlubší sloupovou předsíní. Byl tedy záměrně navržen tak, aby ovládl dav lidí stojících pod ním při náboženských obřadech i při veřejných proslovech z pódia.

Kompozice svatyní byla založena na symetrii, poměrovém souladu, který museli stavitelé co nejbedlivěji dodržovat. Jedině takovéto svatyně byly považovány za krásné a jejich tvary měly u člověka vyvolávat harmonii a klid. Proporciálnost chrámu, jak ji nazývá Vitruvius, byla chápána jako dodržování důležitých poměrů mezi určitými partiemi stavby. Stejně jako je tomu u lidského těla, což právě bylo určujícím faktorem při vzniku těchto zásad.

Chrám měl většinou obdélníkový půdorys. U řeckého typu chrámu, který byl rovněž v Římě často stavěn, byla kolem samotné celly chrámu již Řeky zavedena sloupová hala (pteróma), aby se dosáhlo mohutného vzhledu a mimoto aby mohlo volně a netísňeně prodlévat v chrámu a okolo celly množství lidí, kdyby je znenadání překvapil silný liják.

FORUM

Jednou z nejcharaktičtějších součástí římského města bylo forum, ústřední volný prostor obklopený budovami, kde se obyvatelé shlukovali, přecházeli od jednoho k druhému, povídali si, pokřikovali a zabývali se svými úředními, náboženskými, obchodními a soukromými záležitostmi, prý zde bývaly pořádány i gladiátorské hry.

Římské forum bylo po svém obvodu roubeno podloubím se sloupy s prostorným mezisloupím. Kolem dokola ve sloupových loubích byla řada obchůdků. Rozloha fora byla stanovována podle uvažovaného počtu návštěvníků, aby forum nebylo přeplněné lidmi, nebo aby naopak nezelo prázdnotou. Šířka fora měla být ideálně velká jako polovina jeho délky (tj v poměru 1:2). Forum bývalo dlážděno a mívalo také bohatou sochařskou výzdobu.

Stavby umístěvané na forum

Státní pokladnice (aerarium), věznice (carcer) a radnice (curia) byly podle tradice připojovány k foru. Jejich rozměry musely proto odpovídat velikosti fora.

Radnice byla budována s ohledem na důstojnost města, umístěná u římského i Juliova fora se v poměrně dobrém stavu dochovala dodnes, scházel se zde římský senát.

DIVADLO A AMFITEÁTR

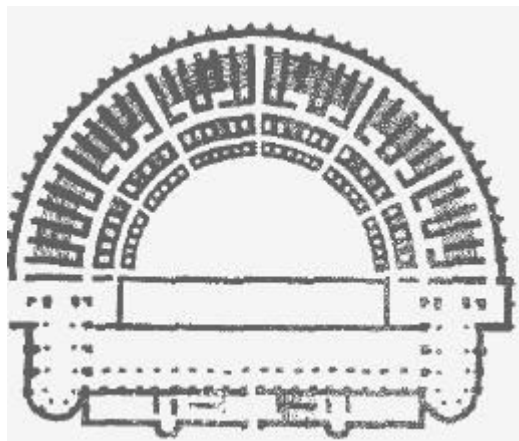

Dbalo-li se v římském stavitelství o správnou volbu místa, tak při volbě polohy pro divadlo to platilo dvojnásob. Římští stavitelé se museli řídit spoustou faktorů. Důležitou roli hrálo zdravé prostředí a správná poloha divadla vůči Slunci. Bylo totiž nezbytné, aby se návštěvníci divadla cítili uvnitř naprosto uvolněně a nic jim neznepříjemňovalo požitek z dané hry, aby Slunce příliš nevysušovalo vzduch v divadle a nesvítilo hercům ani divákům do očí.

V římské architektuře se však divadla nestavěla jen s využitím terénu, jako tomu bylo u řeckých divadel, ale svá divadla stavěli Římané i na rovinatých místech. Divadlo mělo tvar půlkruhu, ovšem byla k němu připojena obdélníková část tvořící pozadí jeviště.

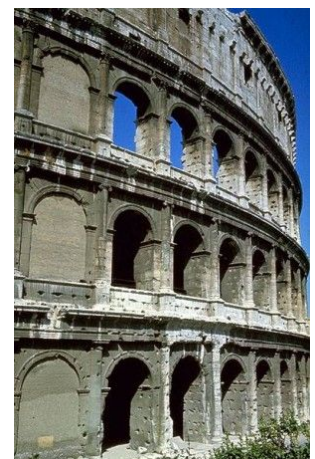
Uvnitř divadla a hlavně uvnitř hlediště mělo všechno svůj řád a pravidla, aby divadlo získalo správnou akustiku a hlas nikde nezanikal nebo se neodrážel. Přepážky (praecinctio, bariéra) mezi jednotlivými odděleními v hledišti musely být správně vysoké, údajně měly dosahovat stejné výšky jako byla šířka uličky (iter), která byla u přepážky. Jednotlivé řady sedadel byly kladeny stupňovitě, a to s naprostou přesností.

Další důležitou stránkou při stavbě divadla bylo správné rozvržení příchodových bran a uliček. Prostřední brána měla mít královskou výzdobu a po obou stranách měly být vchody pro hosty. Příchodů do hlediště bylo tedy třeba rozmístit celou řadu, aby se lidé při příchodu a opouštění divadla netlačili a netísnil. Obecenstvo se po skončení hry nesmělo nikde srazit, a proto měla každá část hlediště svůj vlastní východ.

Amfiteátr sloužil stejně jako divadlo k zábavě obyvatel. Konaly se zde zápasy gladiátorů s nejrůznějšími druhy šelem nebo zápasy přímo mezi gladiátory. Byly zde simulovány pozemní bitvy a v některých případech bylo možno předvést i bitvy námořní. Amfiteátry byly mnohem více navštěvovanější než divadla, a tak tomu odpovídala i jejich velikost a oválný tvar.

KOLOSEUM

Nejslavnějším římským amfiteátreem je bezpochyby Koloseum. Je to vůbec jedna z nejznámějších staveb na světě. Obyvatelé starověkého Říma ho využívali jako dějiště gladiátorských her a zápasů otroků se zvířaty. V Koloseu se dokonce mohly odehrávat aranžované námořní bitvy, protože celou arénu bylo možno během několika minut zaplavit vodou. Většina těchto her a bojů byla plna násilí a hynuly při nich spousty zvířat i lidí.

Koloseum je mohutný objekt, do kterého se vešlo až 50 000 sedících diváků. Stavba byla zahájena kolem roku 72 n.l. za vlády císaře Vespasiána, o osm let později ji dokončil jeho syn Titus. Má oválný půdorys, výšku 48 metrů a je postavena z kamene a mramoru. Stěny byly posíleny cihlami, betonem a kovovou konstrukcí. V podzemí byly chodby a místnosti, vyhrazené vězňům, otrokům a zvířatům.

Hry byly v Koloseu až do 5. století n.l. Pak byly zakázány a amfiteátr zůstal opuštěn. Po staletí chátral a postupně se stával cílem mnoha Římanů, kteří si zde brali kámen i části výzdoby pro stavbu svých domů nebo městských paláců.

VEŘEJNÉ LÁZNĚ

Veřejné lázně měly pro svou úlohu v římské architektuře, a zároveň i ve společenském životě prvořadý význam. Římané se rádi scházeli v lázních, kde se společně debatovali a žertovali.

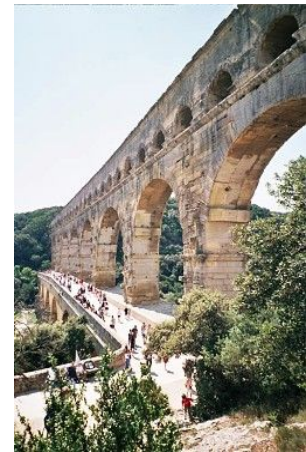

Lázně byly členěny na dvě poloviny, na mužskou a ženskou část. Obě tyto části byly však propojeny systémem přívodů tepla a vody. Horké lázně (caldaria) a potní lázně (laconica) byly tedy napojeny na skrytý, vysoce kapacitní systém dodávky a odvádění vody a topením, které bylo napájeno dutými prostory (hypocausty) pod podlahou a potrubím zapuštěným do zdí. V lázních bylo možno nalézt několik druhů bazének, s teplou, vlažnou a studenou vodou. Tyto bazénky byly zřizovány pod osvětlovacími otvory nebo okny, zřejmě aby okolostojící nestáli v cestě světlu, které mělo v první řadě osvětlovat vodu. Okna v lázních byla později dokonce ze skla a selenitu (krystalizovaný sulfát vápence), a to v době, kdy v soukromých domech byla ještě vzácná. Podlahy zdobily krásné mozaiky s ornamenty a podobiznami zvířat, bohů a slavných válečníků. Ale hlavním architektonickým a hlavně inženýrským výkonem byly ústřední síně, které bývaly ohromné a velkolepé.

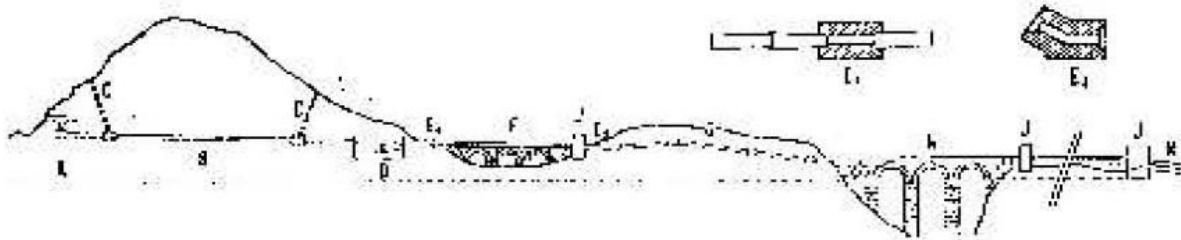
Caracallové lázně v Římě kdysi a dnes.

AKVADUKT

"Voda ze žádného z akvaduktů v Římě nezapáchá, není škodlivá, špinavá ani tvrdá.",
prohlásil ve 2. století lékař Galén.

Římané u každého nově vznikajícího města stavěli hned i akvadukt. Římské akvadukty používaly jednoduchý gravitační proud, jemuž napomáhaly mírné poklesy v úrovni, na každých sto metrů asi o 6 metrů. Voda, která se takto štedře chrlila do měst, byla odváděna do veřejných otevřených, nebo arkádových, valenou klenbou završených, vodojemů. Voda byla veřejným majetkem a když byla zajištěna dodávka pro veřejné budovy, mohli jednotlivci čerpat to, co zbylo trubkami, které si dali položit na své vlastní náklady. V době císařství měl tak každý římský dům zajištěnu dodávku vody, i když soukromá odtoková kanalizace značně zaostávala.

obr. 17

Schéma římského vodovodu.

Voda se zachycovala v jímkách (A) a byla vedena štolami (B) odvětrávanými průduchy (C). Voda byla sváděna do kalových komor (piscina limaria, D). Potrubí byla spojována kamennými spojkami (E₁, E₂). Přes údolí byly stavěny převody F („břicho“), v kopcích při skalnatém podloží i vzedmuté převody (G). Přes hluboká údolí se stavěly nákladné akvadukty (H). Voda byla sváděna do sběračů (J), podle Vitruvia stavěných asi 15 km od sebe. Z posledního sběrače (castellum) se přiváděla voda hlavním potrubím (K) do rozvodných vodovodů ve městě.

Pro město Nimes v dnešní Francii byl tehdejší systém dodávky vody nedostatečný, a tak Marcus Agrippa, odpovědný za vodní díla oné doby, dal postavit akvadukt přes 50 kilometrů.

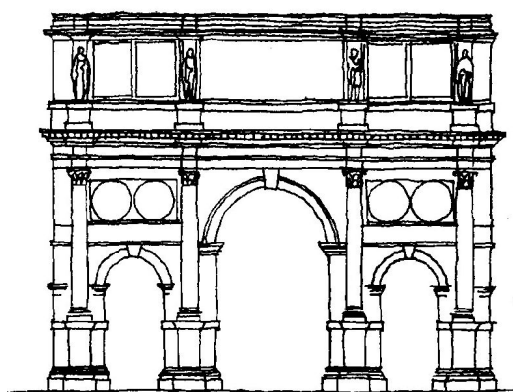
Voda proudila v kanálech, které byly zakopány pod zem. Ty ovšem občas musely překonat nějakou menší či větší překážku. Blízko Nimes musel akvadukt překonat údolí řeky Gardon. Římané na tom místě postavili nádherný vodní most zvaný dnes Pont du Gard. Měřil 269 metrů a vedl vodou napříč údolím ve výšce 49 metrů nad říční hladinou.

Za zdi Nimes můžeme dodnes vidět zbytky kruhové nádrže s usazovacím tankem a několika stavidly. Také ty byly součástí vodovodního systému, který zabezpečoval potřeby města.

VÍTĚZNÉ OBLOUKY

Obliba památných vítězných oblouků byla v Římě veliká. Stavby tohoto typu odpovídaly do té míry okázalosti a občanskému duchu Říma, že byly považovány za originální výtvar architektů císařství. Oblouky často stávaly u vstupu na forum a procházelo jimi vojsko, které se vracelo z vítězné bitvy. Oblouky stojí také často na místech, kde měly připomínat nějakou historickou událost nebo vyznačovat hranice mezi dvěma provinciemi.

Řím, Konstantinův oblouk

Scény na reliéfech, které zdobí stěny těchto muhotných staveb, zvětňují pokud možno co nejnějněji historické okamžiky nebo jednotlivé fáze života významného muže, na jehož paměť byl oblouk postaven.

